

מראי מקומות - יומא

ס.ג.

בפסחים היא שאפילו במחוסר מעשה אומרים הואיל, ומדוע כאן אין אומרים. ותיירו, ששאני התם שבכל שעה ושעה בידו לתקן עצמו במילה, ולכך אומרים הואיל. ובבעל המאור בפסחים (יד: בדפיו) חילק בין מחוסר מעשה בזבח עצמו, שמודה רב חסדא שאין אומרים הואיל, ובין כשהמחוסר מעשה אינו בקרבן עצמו, אלא בבעל הקרבן, שבוה אומרים הואיל אפילו במחוסר מעשה. וראה עוד בהשגות הראב"ד מה שכתב בזה.

ה. והאמר רב חסדא פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה לשמו פטור שלא לשמו חייב

בקהלות יעקב (פסחים נ"א) הביא דברי החזון איש (קדשים, לוקוטים סי' ה', ד"ה יומא סג. והא) ששאר ימות השנה היינו לאחר הפסח, שכבר אינו ראוי לשם פסח, אבל כשעדיין ראוי להקרבת הפסח, הכל מודים שאינו כשר לשלמים בלא עקירה.

ה. רבה בר שימי מתני להו בדרבה

כתב השיח יצחק שאף שבפשוטו כך קיבל מרבו, אפשר לומר עוד, שהוקשה לו על מי ששנה בשם רב חסדא את קושיית התוספות ישנים בסוגייתנו, שרב חסדא סובר הואיל לחומרא אפילו בדבר המחוסר מעשה, ומכך שכאן אין אומרים הואיל וראוי לשעיר פנים, משום שמחוסר הגרלה, משמע שאינו סובר הואיל אפילו לחומרא, ולכך שנה בשם רבה. ורבה אכן אינו סובר הואיל במחוסר מעשה אפילו לחומרא.

ו. ואמר רב חלקיה בר טובא לא שנו

אלא לשמו אבל שלא לשמו חייב

הקשה הקרן אורה (זבחים קיד:), שמחמת מחשבת שלא לשמו לא נשתנה הזבח, ואשם הוא כמתחילה, ולמה יוכשר מחוסר זמן שלא לשמו יותר מלשמו. ותייר, שאין פסול של מחוסר זמן אלא כשעושה לשמו כמצותו, וכיון שלא הגיע זמנו נפסל, אבל שלא לשמו הרי אפילו בזמנו אם חשב שלא לשמו לא עלה לבעלים, ואף על פי כן כשר, והוא הדין שלא בזמנו אם נחשב שלא לשמו כשר, לפי שמה לי בזמנו ומה לי שלא בזמנו, כיון שלא עלה לבעלים.

ובמנחת אברהם (שם) הביא בשם החזון איש לפרש שאשם שלא לשמו אינו אשם כלל אלא עולה, ולכך גם במחוסר זמן נעשה עולה, ונפקא מינה שיהא עולה כליל. ועיין עוד במשנת רבי אהרן (זבחים י"ח, ב') בביאור דינו של רב חלקיה.

ז. לא שנו אלא לשמו אבל שלא לשמו חייב

במקדש דוד (כ"ז, ז', ד"ה עוד חקר) העיר, שלכאורה שלא לשמו אינו ראוי לפנים, שהרי אסור לשחוט הקרבן שלא לשמה. וכתב להוכיח מכאן, שמה שאמרו שהוא ראוי לפתח אהל מועד, היינו שצריך להיות כשר, ואפילו אם אין היתר לעשות כן, כשחיטה שלא לשמה, שכשר אבל אסור.

א. שחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל פטור

תמהו התוספות, שהרי רבי יוחנן אמר בזבחים שהמעלה בזמן הזה בחוץ חייב, והרי אינו ראוי לפתח אהל מועד, שהרי נהרס המזבח, ואפילו אם המזבח נפגם כל הקדשים שנשחטו שם פסולין, והרי זה מחוסר זמן, שאם חסר רק פתיחת הדלתות חשוב מחוסר זמן, כל שכן מחוסר מעשה גדול כזה. ותיירו, שרבי יוחנן מדבר בהעלאת קטורת, או בהקרבת מנחה, שאין צריך מזבח להקרבתם. עוד תירו, שמדובר כשהמזבח בנוי במקומו, וסובר שקדשה לעתיד לבא.

ועל תירוץ התוספות שמדובר בקטורת, הקשה המקדש דוד (כו ב), שאם אין מזבח החיצון כיצד אפשר להקטיר קטורת, הלא הגחלים צריכים להיות דוקא ממזבח החיצון. ומבואר במקדש דוד שדין הגחלים לקטורת ממזבח החיצון מעכב.

ב. שחטן בחוץ קודם וכו'

הקשו התוספות, מדוע הוא פטור בשלמים ששחטן בחוץ, והרי כל הפסול של קודם פתיחת הדלתות לשיטת רש"י בזבחים הוא רק בשלמים, וכיון שכשר בשאר קרבנות, לכאורה הדין הוא שאם עלו לא ירדו, וכמו בפסח וחסאת ששחטן שלא לשמן בחוץ שחייב משום שבשאר זבחים כשר. ותיירו התוספות, שבחסאת ופסח הבהמה ראויה להקרבה בפנים אם מקריבו לשמה, אבל כאן אין השלמים ראויים כלל להיקרב באותו הזמן. ובשו"ת רבי עקיבא איגר (ד', ל"ט) הקשה על התוספות מדברי הגמרא בבכורות (טז) שבהמה שיש בה מום של דוקין שבעין, לרבי עקיבא אם עלו לא ירדו, ואם שחטו בחוץ חייב, ומוכח שאף ששחטתו בפנים פסולה, אבל כיון שאם עלו לא ירדו, חייב עליה בחוץ. וכתב רבי עקיבא איגר לחלק בדוחק, שהגם שאסור לשוחטו לקרבן, זהו רק משום שאסור להקטיר קרבן בעל מום, אבל משום הלכות שחיטת קדשים ראוי הוא להשחט כקרבן. מה שאין כן דין שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות שאסור להעלותו הוא רק מצד הלכות שחיטה, ועל כן יש לומר שרק באופן זה פטור על שחיטתו בחוץ, כיון שהשחיטה אינה ראויה לקבלת פנים בכלל, מה שאין כן בדוקין שבעין מצד השחיטה היא ראויה, וחייב.

והחזון איש (זבחים י"ז, ג') תירץ באופן אחר, שבדוקין שבעין אין הקרבן ראוי כלל לקרבן, לא עכשיו ולא לאחר זמן, נמצא שהשחיטה בפתח אהל מועד, שהכשירו לענין אם עלה לא ירד, נמצא שהשחיטה היא תחילת ההעלאה, אבל בשלמים, שיש לפנינו קרבן כשר, ומה ששחטו קודם פתיחת דלתות בפתח אהל מועד הוא הפסד ההקדש, אין זה נחשב שחיטה הראויה בפתח אהל מועד.

ג. מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי

הקשו התוספות ישנים (נדפס בסד), שהרי שיטת רב חסדא